

До разової спеціалізованої вченої ради

Національного університету

«Одеська юридична академія»

РЕЦЕНЗІЯ

**рецензента кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри
трудового права та права соціального забезпечення Національного
університету «Одеська юридична академія»**

Пожарової Оксани Вікторівни

на дисертацію Ступакової Інни Гаврилівни

**«Забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і
законних інтересів»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю

081-Право

Актуальність теми дослідження. Проголошені Конституцією України, міжнародно-правовими актами трудові права і свободи працівників потребують необхідності створення ефективного механізму забезпечення зазначених прав і свобод. Наявність юридичного механізму забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів підтверджується правовою регламентацією різних форм і способів захисту трудових прав і свобод у національному законодавстві. Враховуючи реалії сьогодення та сучасні виклики у сфері праці, захист трудових прав, свобод і законних інтересів у межах відповідної форми захисту та за допомогою того чи іншого способу є об'єктивною необхідністю. Тому функціонування системи захисту трудових прав, свобод, законних інтересів є важливою юридичною гарантією їх забезпечення.

Необхідно зазначити, що введення воєнного стану на території нашої країни вимагає особливої уваги до регулювання трудових відносин, оскільки

проблеми забезпечення надійного захисту трудових прав, свобод та законних інтересів працівників надзвичайно загострилися.

У зв'язку з цим напрям дослідження щодо забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів як одного з основних принципів правового регулювання трудових відносин та удосконалення національного трудового законодавства у цій сфері є надзвичайно актуальним, а результати наукових пошуків мають важливе значення для розвитку теорії трудового права, правотворчої та правозастосовної діяльності.

Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувалися у межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри трудового права та права соціального забезпечення «Проблеми забезпечення трудових та інших соціальних прав у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021-2025 роки (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Дисертація І.Г. Ступакової є спеціальним комплексним дослідженням забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів як одного з основних принципів правового регулювання трудових відносин. Авторка аналізує перелік основних принципів правового регулювання трудових відносин та обґрунтовує необхідність доповнити його принципом забезпечення права на всебічний захист трудових прав, свобод і законних інтересів суб'єктів трудових відносин.

Сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження теоретичних і практичних проблем забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів працівників;

правотворчій діяльності – для вдосконалення актів чинного законодавства України, проєкту Трудового кодексу України про захист трудових прав, свобод і законних інтересів працівників;

правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики застосування актів чинного законодавства України в частині захисту трудових прав, свобод і законних інтересів працівників;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Трудове право України», «Захист трудових прав», «Трудові спори», підготовці навчальних і навчально-методичних видань.

Авторкою використовується значна кількість наукових праць українських та зарубіжних учених у галузі теорії права, цивільного права, трудового права, права соціального забезпечення, інших галузей системи права України, що свідчить про обґрунтованість наукових тверджень, власних висновків з проблематики дисертаційної роботи.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Структура дисертації видається вдалою, оскільки забезпечила можливість у логічній послідовності виконати поставлені завдання, що стосуються предмету дослідження, зробити відповідні висновки та сформулювати конкретні пропозиції.

Характеристика стану наукової розробки проблематики правового регулювання принципів трудового права дала змогу визначити актуальні й пріоритетні напрями дослідження та уникнути повторів і плагіату.

У другому розділі дисертації авторка досить детально розглядає форми забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів в індивідуальному порядку, а саме: досудовий і позасудовий захист, судовий захист, профспілковий захист, захист в адміністративному порядку та індивідуальний самозахист працівником трудових прав, свобод і законних інтересів.

Потрібно звернути увагу на теоретичне і практичне значення питань забезпечення права працівників на колективний захист трудових прав, свобод і законних інтересів, дослідженню яких присвячено третій розділ дисертації. Варто відзначити увагу, яку дисертантка приділяє ролі соціального діалогу щодо забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів у третьому розділі дисертації, запропонувавши власне визначення соціального діалогу у сфері праці.

Зміст роботи свідчить про те, що дисертантка цілком успішно впоралась з поставленим завданням надати конкретні пропозиції стосовно вдосконалення актів чинного законодавства України та проєкту Трудового кодексу України з метою закріплення принципу забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів, враховуючи позитивний законодавчий досвід окремих зарубіжних країн.

Позитивно слід відмітити проведений дисертанткою аналіз трудових кодексів окремих зарубіжних країн, зокрема, Литовської Республіки, Республіки Молдова, Болгарії тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці трудового права спеціальним комплексним дослідженням забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів як одного з основних принципів правового регулювання трудових відносин.

У результаті проведеного дослідження в дисертації сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачкою.

Важливим є те, що дисертанткою, крім актів чинного національного законодавства у сфері захисту трудових прав, свобод і законних інтересів працівників, здійснено аналіз перспективного законодавства, а саме: проєкту Трудового кодексу України та проєкту Закону України «Про колективні трудові спори».

У роботі вперше визначено зміст принципу забезпечення права на всебічний захист трудових прав, свобод і законних інтересів суб'єктів трудових відносин та обґрунтовано необхідність його виокремлення в переліку основних принципів правового регулювання трудових відносин.

Заслуговують на увагу запропоновані дисертанткою юридичні ознаки права працівника на захист як самостійного суб'єктивного трудового права, а саме: належить до основних трудових прав; є індивідуальним трудовим правом працівника; воно є охоронним трудовим правом; є особистим немайновим трудовим правом. Право працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів є загальним і універсальним.

Вдалими є міркування авторки щодо доцільності перейменування статті 2 «Засади та правові принципи регулювання трудових відносин» проєкту Трудового кодексу України на «Основні принципи правового регулювання трудових відносин», а у п. 2 частини другої цієї статті замінити формулювання основного правового принципу регулювання трудових відносин «захист та відновлення порушених прав суб'єктів трудових відносин» на «забезпечення права на всебічний захист трудових прав, свобод і законних інтересів суб'єктів трудових відносин».

Слушним є висновок авторки про те, що принцип забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів в індивідуальному порядку та принцип забезпечення колективного захисту трудових прав, свобод і законних інтересів працівників є складовими змісту принципу забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів, які потрібно виокремлювати.

Позитивно слід відмітити рекомендації щодо вдосконалення Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», а саме: доповнити частину третю ст. 15 даного Закону положенням про обов'язковість виконання подання Уповноваженого зазначеними у цій частині суб'єктами, а

частину третю ст. 22 Закону – положенням про відповідальність за невиконання подання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Достатньо повним є обґрунтування доцільності запровадження терміну «трудова медіація» у національне трудове законодавство та пропозиції щодо визнання трудової медіації обов’язковою як передумови права на пред’явлення позову до суду в порядку цивільного судочинства. У дисертації розкрито сутність застосування, здійснено чітке розмежування окремих термінів у порядку вирішення трудових спорів та визначено їх співвідношення, зокрема, «досудовий», «позасудовий, «альтернативний» порядок.

Дисертантка робить слушний висновок про вагому роль Державної служби України з питань праці як юрисдикційного органу захисту трудових прав, свобод і законних інтересів працівників, у період дії воєнного стану, підтверджуючи цей висновок статистичними даними за 2023 рік.

Повнота викладених наукових положень в опублікованих працях. Основні теоретичні положення, наукові висновки та практичні рекомендації викладені у 10 наукових публікаціях, з яких 3 статті опубліковано у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також 7 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Однак, попри все зазначене, дисертаційна робота *містить положення, які потребують додаткового обґрунтування*, щодо яких варто зробити такі зауваження.

По-перше, аналізуючи самозахист як окрему неюрисдикційну форму захисту трудових прав, свобод і законних інтересів працівників, дисертантка звернула увагу, що у чинному законодавстві належним чином регламентовано тільки один спосіб індивідуального самозахисту – це відмова працівника від дорученої роботи у разі створення виробничої ситуації, небезпечної для життя чи здоров’я працівника або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля. Також було підкреслено, що без законодавчого закріплення права працівника на самозахист, поняття самозахисту, його меж і

способів реалізації, критеріїв правомірності, гарантій для працівника при здійсненні самозахисту правомірність застосування індивідуального самозахисту викликає заперечення. Бажано було у висновках сформулювати конкретні авторські пропозиції щодо вирішення цієї проблеми.

По-друге, у другому і третьому розділах роботи розкривається роль професійних спілок у захисті трудових прав, свобод і законних інтересів працівників. Аналізуючи перспективне законодавство, а саме проєкт Трудового кодексу, варто було приділити увагу зміненню процедури розірвання трудового договору з членом профспілки в контексті звуження повноважень профспілок, оскільки у законопроєкті положення про отримання згоди на розірвання трудового договору, яке було дієвим запобіжним захистом трудових прав та убезпечення від невмотивованих звільнень, замінюється на можливість проведення консультацій, за результатами яких складається протокол з невизначеною юридичною силою.

Проте слід визнати, що висловлені зауваження мають уточнюючий характер і не впливають на загальний висновок про виконане дослідження.

Загальний висновок про дисертацію І.Г. Ступакової.

Дисертація Інни Гаврилівни Ступакової на тему «Забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів виконана на високому науково-теоретичному рівні, є актуальною науковою працею, за результатами якої отримано нові науково обґрунтовані висновки та пропозиції, що мають суттєве значення для науки трудового права.

У дисертації відсутні порушення академічної доброчесності. В роботі наявні усі необхідні посилання на відповідні джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей. В дисертаційній роботі висвітлено достовірну інформацію про результати наукової діяльності.

Дисертація І.Г. Ступакової є самостійним, завершеним дослідженням, яке є внеском у сучасну науку трудового права та розв'язує важливу проблему теоретичного і прикладного значення.

Із зазначеного вище випливає загальний висновок про те, що дисертація на тему «Забезпечення права працівника на захист трудових прав, свобод і законних інтересів», подана на здобуття ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року), п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її авторка, Ступакова Інна Гаврилівна, заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право.

Рецензент:

**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення**

Національного університету

«Одеська юридична академія»

Оксана ПОЖАРОВА

Підпис О.В. Пожарової засвідчую.

Проректор з наукової роботи

Національного університету

«Одеська юридична академія»

доктор юридичних наук, професор

Мінас АРАКЕЛЯН